

HAYOT SIFATI MUAMMOSI VA FAROVONLIK

Kasimova Xulkar Atabayevna

UrDU mustaqil tadqiqotchisi

Tel: 90-436-50-50

E mail: x.a.kasimova@gmail.com

Annatatsiya: *Ushbu maqolada hayot sifati tushunchasi, xususiyatlari, muammosi, tarixiy o'rganilganlik darajasi to'g'risida batafsil ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'z: *Hayot sifati, baxtli bo'lish, farovonlik, hayotdan qoniqish, yaxshi hayot, ob'ektiv va sub'ektiv omillar.*

Аннотация: *В данной статье представлена подробная информация о понятии качества жизни, его характеристиках, проблемах и уровне исторических исследований.*

Ключевое слово: *Качество жизни, счастье, благополучие, удовлетворенность жизнью, хорошая жизнь, объективные и субъективные факторы.*

Annotation: *This article provides detailed information about the concept of quality of life, its characteristics, problems, and the level of historical research.*

Keyword: *Quality of life, happiness, well-being, life satisfaction, good life, objective and subjective factors.*

Hayot sifati muammosi zamonaviy ilm-fanda ko'plab tadqiqotlar va yondashuvlar bilan keng namoyon bo'ladi. Hayot sifatini tavsiflash uchun turli fanlar tomonidan qo'llaniladigan keng qamrovli atamalar mavjud. Hayot sifatining sub'ektiv tomonini o'rganish uchun insonlar bir ovozdan "farovonlik" va "baxt" atamalaridan foydalanadilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, rus tilida "baxt" so'zi "birlik", "birgalikda ishtirok etish" so'zlaridan kelib chiqqandir. Farovonlik tushunchasi esa inson tomonidan hayot davomida boshdan kechiriladi, yo'qoladi yoki erishiladi.

Uzoq vaqt davomida tadqiqotchilar "yaxshi hayot" parametrlarini ajratib olishga, uni moddiy ko'rsatkichlar, o'rtacha umr ko'rish, tug'ilish, o'lim va boshqalar bilan bog'lashga harakat qilishdi. Biroq, bu belgilarning barchasi qandaydir tarzda hayotning "sifatiga" emas, balki "miqdori" ga to'g'ri keladi.

Ushbu yondashuvdan farqli o'laroq, psixologik tadqiqotlarda "hayot sifati" toifasi tadqiqotchilarni inson hayotining nomoddiy tomonlari - baxt,

muayyan ob'ektiv sharoitlarda shaxsning sub'ektiv farovonligi bilan bog'liq bo'lgan izlanishlarda birlashtirib, boshqacha talqinga ega bo'ldi.

Tadqiqotchilar har qanday muayyan hayot falsafasi, din yoki axloqqa nisbatan ob'ektiv yondashuvni topishga intilishadi: hayot sifati shaxsiy xususiyatlar va hayotiy voqealarning doimiy epizodlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirning mahsuli sifatida belgilanishi kerak. Baxt va hayot sifati o'rtasidagi munosabatlar noyobdir. Hayotning ob'ektiv ko'rsatkichlarini yaxshilash faqat vositadir, maqsad emas. Hayot sifatini yaxshilashning yakuniy maqsadi inson farovonligi ko'lami, chuqurligi va intensivligini saqlab qolish va kengaytirishdir.

Hayot sifatini har qanday kompleks baholash baxt tajribasining nomoddiy o'zgaruvchilari o'lchovlariga tayanishi kerak [1].

XX-asr davomida tadqiqotchilar uchun eng dolzarb mavzu bu baxtning barqarorligi va uning turli xil omillarga bog'liqligi masalasi edi. Bu omillar qatoriga ichki (shaxsiy) va tashqi (yashash sharoitlariga) bog'liq bo'lgan omillarni kiritishimiz mumkin.[2]

Г.М. Зараковский birinchilardan bo'lib baxtning miqdorini emas, balki sifatini o'rgangan. U o'zining nazariyasida hayot sifati ob'ektiv ravishda mavjud bo'lgan narsa emas, hayot qanday rivojlanganligi emas, balki uni o'zimiz qanday qurganligimiz ahamiyatli ekanligini ta'kidlaydi.[5]

Hayotga qoniqish nuqtai nazaridan baho berish uchun hayotning o'zidan mavhum bo'lish, unga nisbatan kuzatuvchining tashqi pozitsiyasini egallash kerak. Shu bilan birga, hayotga to'liq singib ketish, uning yashashi shaxsdan baholash pozitsiyasidan voz kechishni talab qiladi.

Insonning hayot sifati haqidagi savol, inson o'z salohiyati va imkoniyatlarini ro'yobga chiqarishi, u hayot bilan qanday munosabatda bo'lishi, o'z sub'ektivligini qay darajada bilishi haqidagi savolga o'xshaydi.[4]

Г.М. Зараковский hayot sifatining psixologik tarkibiy qismlarini ikki sinfga ajratadi: sub'ektiv-baholovchi va ob'ektiv kabi. U birinchisini hayotning sub'ektiv sifati deb ataydi va unga insonning (yoki ko'p odamlarning) o'z hayoti uning hissiy (quvonch hissi, baxt hissi) va kognitiv kabi hissiy-kognitiv baholarini nazarda tutadi. Muallif tomonidan hayot sifatining ob'ektiv psixologik tarkibiy qismlari deb ataladigan ob'ektiv standartlarga (mezonlarga) nisbatan hayotning psixologik elementlarini baholashni o'z ichiga oladi.[5]

G'arb fanida hayot sifatining qadriyat jihati masalasi ham ko'tariladi. Shunday qilib, M.J. Sergy hayotning sub'ektiv sifati oxirgi qiymat bo'lib, kundalik tilda "baxtli, mazmunli va farovon hayot" so'zlari bilan tasvirlangan degan xulosaga keladi. Shu ma'noda hayot sifati, uning fikricha,

insoniyatning pirovard maqsadidir, shuning uchun davlat institutlari uni turli jihatlarida yaxshilashga intiladi.[6]

Uning fikricha, hayot sifatining asosiy o'zgaruvchilaridan biri sub'ektiv farovonlikdir. M. J. Sergyning asosiy g'oyasi shundaki, odamlar hayotning u yoki bu sohalarida (masalan, shaxsiy hayot, ish, dam olish) norozilikni boshdan kechirsalar, umumiy farovonlik darajasini optimallashtirish uchun kompensatsiya strategiyalaridan foydalanadilar.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki M.J.Sergyning asosiy g'oyasi xisoblangan faravonlik darajasini optimallashtirish uchun kompensatsiya strategiyalaridan foydalanish shaxs faravonligini barqarorligini taminlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Hajiran H. Toward a quality of life theory: net domestic product of happiness / H. Hajiran // Social Indicators Research. - 2006. - 75. - P. 31-43.
2. Kahneman D. Choices, values and frames / D. Kahneman, A. Tversky. - New York: Cambridge University Press, 2000. - 840 p.
3. Леонтьев Д.А. Доклад на секции «Качество жизни населения России: показатели и критерии» / Д.А. Леонтьев // Всероссийский социологический конгресс «Социология и общество: пути взаимодействия». Москва, Высшая школа экономики. - 2008. - 21 - 24 октября.
4. Зараковский Г.М. Качество жизни населения России: Психологические составляющие / Г.М. Зараковский. - М.: Смысл, 2009. - 319с.
5. Sirgy M.J. The psychology of quality of life / M.J. Sirgy. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 2010. - 277 p.